

ИДЕГЕЛДИ ШЫНЗЫДАР

Тываның харылзаа шугумуна 2 млн азыг кижилер азыда турар. Чаргы кезин намыска Кымда хоорайда. Бу хой кижилер улус коллектив чыдаа беши 16 миллион рубль арыг орулганы кичирли а келген. Бу 12-ги беш чылда харылзаанын аныгы чуртундагы кол адырларын улус ажилдерин оорууга салдык. Азым-рага боттанган турар. Чыжаа, республиканың бүгү чурттагы чоңунуң 99,7 хууу телевидениеги бирги, а 87 хууу ийги программаны көрүп турар. Ам узавас мугур асылжылар биле тоора-кемчилер аалдарында шайлап, чеменип ора, Кымдадың дамчытылганын көрү арганы алып. Бисте теледөн көрбей турар суур хамаанок, бригада беши чоң. Чадаана хоорай биле Сарыг-Сед суурда үш кат, иштинде ажилдарыга таарыма-лыг чүдүрбеле дериттинген харылзаа билимчери туттунган. Чаа тургустунган Сүт-Хөл районда тууду-суур ийди улуг жуктуудан а четкилдерин, ийи кат даш ычталыг. Тес-Хем районунуң төвү Смагалдайда харылзаачылар ийи-үш чыгып тур байындаа, сиңирелки турарында ажилдар байдал арып. Бу суурга келир 1991 чылда районуну харылзаа бажымын таваа салдынар. Акшааны тускылаар...

Салаа башы санаар чүве болза, Тываның харылзаачыларында күш-ажыкчы чедишкенин хей. Оң биле чегелештир чегестери база чок деп болбас. Дарый шийтирлесе чогуур айтырлар күн бүрү неменип турар. Смагалдай биле Ак-Эрик суурларын арасы чоок. Ол хиреде телефон харылзааны багыт. «Кымгаар» совхозун директор М. Б. Эртин Смагалдай биле харылзаачылар дээш чадааны орда, оң чинк машинасы аааа чедер бээр хире үе эрти. Шугу харылзаа чок бе дээрге, бөлүшпаш, а бар бе дээрге, бир ийди. Смагалдайда долган келген кижилер өйдө кожо орган эки биле гаалашканында будак чожа чугааны кылды алып. Ийди хиреде, Смагалдай Ак-Эрикти «хүлээп алып хонну чо». Ийди долгаттынас.

Антонун чүте Тес-Хем талааның харылзаанын элзеп шойуп бижик элзептир номчучку ам эсерип каары чугаажок. Чүте дээрге үстүнде сан-фактылар бир ужура-жылдадан алынган. Ужуражылда боорда 106 дугаар сонгулда округдан Тыва АССР-ниң улус депутаттыгына кандидат, республиканың бугурулу-техниктиг харылзаа эргелекчи начальниги Дугер-жап Братович Чоксум биле ужуражылга чүве. Ол эртен селтеге-техниктиг бугурулушчу шору дегем кылды-бузулунга чүте ол организацион эвес, а кожа-жылда ач-башы база-ла «селтеге» деп сөс биле элзээр тууду уластурулуш база суу ажил-агынын коллективтерини төлөөкчилери айтыттыган шагында чыгыптан олурушкан.

Ужуражылга хуралы бугурултир кижиниң чугаасын элзедил. Смагалдайның 106 дугаар сонгулда округдан Тыва АССР-ниң улус депутаттыгына кандидаттыг деп шийтир чегестери ийи кижиниң бирээзи — республиканың бугурулу-техниктиг харылзаа эргелекчи начальниги Д. В. Чоксумуну бугурултир ийи кижиниң бирээзи Тыва АССР-ниң Курттал радио комитетиниң корреспондентин ССРЭ-ниң Журналистер эвилениниң кижигүу Светлана Баирова Даныш-оол чугаасынын эргелик чүте ол депутаттык кандидаттыг бугурултир кижини апарганы деп чүте доктады. Чүте дээрге Тыва телевидениениң белеткээ дамчыдылгаларын республика радиоууну материалдары харылзаачылар эфир дамчыштыр биске — чожа чедир. Дамчыдылгалар ишчилер олар — харылзаачылар «аалтаар». Дамчыдылгалар депутаттык кандидаттыг чогуу чүтү кижилер, кел чыдар марат 4-те болур сонгулда хунууде депутаттык маңдалыг аааа бузурел. «Тымыл» болур бис деп чүвени угадыг сонгулда биле оң ажил-ини олууга тодарай сайнары аааа, фактыларын кирип турган, дегерге чей доктады.

Улаштыр депутаттык кандидаттыг ийи дугаар бугурултир кижилер районда радиоорганизатор база-ла ССРЭ-ниң Журналистер эвилениниң кижигүу, эгелеп чогуу чогаалып Мотор Айымакович Тирин эс алган, депутаттык кандидаттыг бугурултир кижиниң улажымы, чыгып сестери чугаалаш, аааа олууну турар сонгууларын марат 4-те Д. В. Чоксум дээш 100 хуу бадылаанынын бээрине кийгирди.

Ам депутаттык кандидаттын чыгылган чымыл биле тукул алды. Ол республиканың харылзаа шугумунда чедишкенин, бо хой кижилер, адыралы улуг коллективтиг журунда чаа үнөш чылда турун турар оруулаарының дугайында чугаалады.

Депутаттык кандидаттыг, бир эвес ол депутат апар чүве болза, сонгууларын ажил, амыдыралы энжирдер дээш чүтү-чүтү кылды деп турарын, бугурулу мурун чыгып сонгула салып алганын база бо бугурулу амыдыралы боттардан дээш кылдып кичиниң биле, канчаар ажилдар деп турарын илеткээсинде кыш чиккен фактыларын кирипкесим. Чыжаа, «Дооразында харан көөрге торгу хээни Смагалдай, топта-ла көрбөн кижилер дооразыг дээр-ле бооп оң» деп ыргалып чоруру-вус Смагалдайның турткы байданычы, кудумчуларыны, оң ары-сылгыны, чурттагы чоңуне бистик кичээнгей-висти улаштырды. Асылды чок кудумчулар дооразыны бидилтир. Ону оң асылымылар деп турарының чылдагааны чүте ында эс. Ол-бир дугаарында, хоорай, суурларымы улам аян-шич кирип, чаагыжыро деп турарының бир херезин болур ужурау. Билналган депутаттык кандидатты келир беш чылда район төвүнүң кол-кол кудумчуларын асылымылар деп аазашканын берди. Чүте аазан каан эвес, а орта аш-көксөкти кылымы тускылаарын, ажилын күштү ийиым тыл алырын, бо дээш кымыр биле чугаа кылтып турар кижил дээш дегерезин төөгү берди.

Бир-түе, чугаа хоорай, суурларын аян-шичине чугаланган чүве болганда, оң өрү мыаа х-лаарышчыга ула-гаалаш чугаасын, салган орулгалы борта кирипкесим. Кымда биле дегерезин дээрден башка, Смагалдайны база «хөө, хөмүр тулап чирине» бар чыдар. Депутаттык кандидатты моон мурунда өскө албан, организацион чүдүрүлгө чегери биле тамыштып чорда, чор ол аян-шичине база чидил биле тургузуштурган. Билналган ол ону чаагыжыларынга хамарыштыр, шагда ажилдан адал берген кижил болду. Байтай район төвүндө улуг, биче одалга келерин санап көргөн. Смагалдай хире бичекке, чыгыс суурда беши... 44 чөр бар болган. Чамдыктар келир чымыр хаар, азы биргээр чугаалаарга, улгаттыр каттыштырар. Маана чыккен кылдыр мызыг чүдүдү кирип. Ол ужуражылга хуралын даргаал эртин турган СТВ-ниң директору В. В. Эртин чыгып үе-шаг келирге ТСУ биле суу ажил-агы чегери чыгыс нийти чымылдыга төптү болур бис деп чугаалаан. Ийида беши ийи котельны халдырар.

Чугаа самагалдайларга эвес, а бүгү Тес-Хем районун ажил-инчилерин амыдыралында ийи бээр база бир факт бар. Чыгыс Тестин эвес, а бүгү Тываның адыралы огул, байтайгы тыва ужурау Чоолу Киди-лейнин төртүтүш, эр бооп эвур, узар хемениң бичарымын болур бугурулу чедир чурттап чери дөө ол Берт-Даг ол. Смагалдай биле ол-ла Берт-Даг аразында бичи, бистик алап чаккынымыс суулар «кукурунук» хамаанок, а күчүдү ТУ-лар, ИЛ-дер беши хонутар илч четчир. Ол хирезинде самолет бөш ушпашан. Огулду чылдаган чок. Билналган Смагалдай чогуугаа аэропорт туттуру бээрине дуулажыларын сонгуулар диледи. Дугержап Братович бо айтырмын шагда-ла кичээнгейниң төвүнө а алган кижил болду. Айтырмын Кымда аныбуурулгө чегине тургузул каанан. Кол чүве ашпа бар. Ам туттуру улус херек. Шап мындыг чөй өмнөлдө, почта туттуру дээш чоңуну чагылгары хей. Оларны оң чагылгары күдесириниң бурун аргалар депутаттык кандидаттыг бар хире. Чугаа кылдыган, санаашкынар чоруттурун. Билналган депутаттык кандидаттың амыдыралчы чугаанын чоң оң барган албан чегеринде онза кичээнгейл дыйнаар болган улуг чүдүдүгүшүнүк, өөрүшкү биле хүлээп ап, деткичкен бээр боор чорду.

Селен МОНГАЛ, («Шынык» жор). РЕДАКЦИЯДАН: С. Д. Монгал бо чылдыг эргелик Эртин, Тес-Хем райондарда «Шынык» корреспондентин болуп азылдан эгелед. Журналистика талаа биле дээш эртемниг.

Бистиң кандидаттарымыс

«БҮГҮ КҮЖҮМНҮ БЭЭР МЕН»

○ Депутатка кандидат биле интервью ○

Округ Калың-Саян Шагаан-Аргының № 132 надыра-деңгээлери округунда РСФСР-ниң улус депутаттыгына кандидат кылдыр үш кижини, өбразинге Улуг-Хем райкукумуниң даргаы Дандар-оол Хаягырбаевич Ооржакты бугурулу. Оң биле бистиң корреспондентиниз Кудур-оол Оюнуң интервью моон аадаа парадывис.

— Силерни буртукан комиссияны хуралыга олурушкан мен, Дандар-оол Хаягырбаевич. Силерниң биле кады Таңды районды кол эмчиин оралагычы Марта Сувандына Суванны болган Чөө-Хөмжи районды эртем ажилда чымы Кадыр-оол Алексеевич Бичелдейин буртукан. Шугулар чоңунуң дээш туржун чоруур теледиг кижилер-дир силер. РСФСР-ниң улус депутаттыг болу бээр аргаларны кандыг деп болдар силер?

— РСФСР-ниң улус депутаттыгына кандидаттыг арга-шынзөө деп деп болдар мен. Сонгууларыма күтсөткөмөс чүдүрер ааз-вас мен. Бүгү-ле чүве оор.

— Дугаары 129 национал-деңгээлери сонгулда округдан РСФСР-ниң улус депутаттыгына кандидат кылдыр 15 кижини буртукан. Федерацияда нитизи биле бир мандатка 8 кижилер калдыр турар, силерниң округу-нгарда үш кижилер-дир силер. Ычаарга Улуг-Хем районда Тыва АССР-ниң улус депутаттыгына 13 мандаттыг 7-зи альтернатива чок болду турар. Ону канчаар үнелер көөр силер?

— Бирезде, ол дээрге эде тургустуушкун чыл-дарында таптаашкын үеиниң халыкларын турарыныг халыкларын турарыныг чөр-чөлдө кыш-ажыкчы коллективтериниң ишканалары ажилы-дыр. Чыккен кылдыр «Ак-Тал» совхозту ала көрөдү. Ол бүгү төөгүшүнү дугурунда Тыва АССР-ниң улус депутаттыгы кылдыр болдуна кижилер дептир. Бо уаада база ындаг болган. Альтернатива чок кандидаттар дээрге-ле, ол чегерде политиктиг идеялери чымы сонгуулар-дыр. Ычазла-даа бо чорук деп-шиткен кижилерге хунду-көз болган илетел база бооп болду. Оң аңгыда мындыг бир чүдүдү кай-гаар-дыр мен. Моон муру-нунда Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты турган, округтарында кандидат-даа ажил чоруттайн, сонгуулары биле беши ужурашкан кижилерин чамкы улус база катан сонгул ап турар боор-дур. Канчал чегерде көзөвө чор. Ону билди шыдаас-тыр мен.

Силерниң салган айтыр-маларга чыгыс Демократия Харылзаачылар диге бо-ур-альтернатива чок тилелет-кени орунуга, чыгыс демос-кратия аштырышынын дээр-ге.

— Дандар-оол Хаягырбаевич, силерниң Шугаан-Аргы хоорайның чуртта-чылары, «Найра» совхоз-туң ажилчилери, Хону-Аксынын ажилчылары кандидат кылдыр дептир-кени билер мен. Ычазла-даа чамкы кижилер ийида деп айтырлы турар-дыр: баштайгы ийи чегер деп-шиткени билди болур, ычазла-даа ону арт-сын ажыр Хову-Аксыдан, барып-барып, өскө районунуң деңгээлинде, канчал дептир берген чор?

— Ол айтыртыга харым бодун чүве. Бистиң «Ак-Тал» совхозуна район төвүндө мрак, Хову-Аксыдан чок. Ычанган чамкы социал айтырлар шийтирлээрде, Таңды рай-

он биле харылзаачылар улус бис. Чыжаа, Ак-Тал суурда эмелдеген Хову-Аксынын ишканалары бис. Дамчыдылгаларын өскө-да айтырларын өөр-син көрөдүс. Хову-Аксы суурунуң чурттагыларыны дуулаал ажил-агы туду-ругу кириштирип турар улуг улуг. Кобальт комбинаты кандидат кылдыр ажил-агынын ийида ажилдажылганы мындыг чүдүлгө чедирген деп болдар кижилер чорум.

— Программалардан каш өскөн номчуучуларга таңыштырып көрүңер, Дандар-оол Хаягырбаевич.

— Бир эвес мен РСФСР-ниң улус депутаты кылдыр сонгул алып болза, Советтерге эрге-чагырганы бүрүнү биле бээр дээш демосилге бүгү күжүмүң бээр мен. Бир эвес улус депутаттарымын Совети бодунуң деңгээлинде бугурулу апар болза, кандидат-даа күчүлүг министрество болган

— Чөсүм оон чөпшөрели чожа ажил-чоруду азын алаас.

Улуг-Хем, Таңды болган Чөө-Хөмжи райондарын социал айтырларын шийтирлээрин улуг кириш-тирер мен. Бай-Аак, Хову-Анес суурларда, Шагаан-Аргы, Чадаана хоорайларда эмелдериниң материал-техниктиг базаларын быжылдар, кара аарыларга эмизер дээрлиг төптү организааар ажилдарга дорту кириштелиг болур мен. Үс-түдө үш районга хамар-гыштыр компьютерлиг техника биле чегелешкен эмелде-профилектиг төптү Улуг-Хем районунуң Хайы-ранан суурга ажилдар апар.

Чурттуң аш-чөм програм-манының күчсөлдө-висти үлүстү кириштир-бешан, ногаа консервалар центри ажилдар бис.

— Сонгулда мурунук демосилге чедишкениг болуруларын күзеп каар-дыр бис.

— Четтирдим.

КҮҮСЕДИРИН ААЗАП ТУРАР

— Алыс чуртун Сесер-линг, бо кады база аааа өскө — мындыг улуг бис — деп, «Саян» совхозтуң хой-жузу С. Д. Боон (чуртук) мээш баштайгы айтырмын амычаар харылзааш, улам-чылаа. — Эртен чылын үш кодааны үе суруп алган хураганарымыс даш-тан өскөтө турары ол-дур. Элзеп хейи маагылыг болган. Чупкан соовушта, чити. Ам тургузу азырал турар бис. Оларны күш-дегели аны-аңгы. Сиген четчир. Экип берип турар. Бодум чымы алды тонна ситен белеткен алдым. Чарбаны совхозта бир тонна аягы-ны салдып, экип алар бис. Малды канчаар азырал-те-жирин, оларны канчаар ажилдаа экил дээрин Сал-чак Дылбаевичтен айтыр-чак херээ чок. Хөөрөдип канчаар ол ону беш салаа-зы деп билер. Бөгүнү ху-раганарын кадарар муру-нунда бо өг-буле он амыч чыл төзүп хой, а оң соон-да база бир ол хире үеде ирт кадарып чорам.

— Бо хар аадаа мал өсттээр өст-сиген чок. Мал оларны кымылдан. Ону удуртуучулар билер тур-гаш-ла, эртен күзүн маанай ийи колдан экип каа. Кы-жын мал кыштар чөд-дир бо деп та чүге билбес чүве ийик. Ана кара элдеп чүве оор. Бир кодан хуу хой турду. Совхоз ажилчына-рымың мал-дыр ийи. Өскө 1000 амыч иртин Кө-оол Монгун күзедир кадар-ган. Ол маан бо бажымын-га чурттал, ычча малды одаралдып көөрге, чүү ар-тар деп. Одар-белчирини шугу дамдыктадып каан-кан-нары ол. Чүгүле мал одар-гына хумагалал чок эвес, а кылдыр ишке тура чогувус база кончуг-дур. Бо кажаа-ны көрүңер даан: чаа тууду доосту. Күзүн көргөн бол-дунар, шаараш чүве-ле болгай. Маңалар биле дуй-хан, элтеп турган, чыгып-кан алганын ол ышкыжал-ды. Хойкуну бажымын чы-дып, оттулар хөмүрү чет-чир. А шала кейи бичин моторун ажилдадырар: ич-кан телевиденден солун дам-чыдылгаларын, кинону өг-буле көрүп алдыр.

Салчак Дылбаевичиниң амыл, хууда амыдыралы ындаг өскө хойкунуларын алгалар чүве чок. Ам аааа оң хой-инитин чоругуну харысалгалыг бажымы эгеле. Эш-өөрү, чуртташтыр ову Өк суурда Беспалов № 29 сонгулда округдан район Советиниң улус деп-утатынга кандидат кылдыр дептир ийди. Улуг бугурулди көргүзүп, аааа идеягеп турар болганда, сон-гуулар биле ужуражыл-галар үезинде чүтү чугаа-лаарын, кандыг айтыр-ларын шийтирлээринге

кирижин ол бодан олар. Амыдыралга боттамас хире айтырларын ол «оң» алаалган. Програм-маның аааа-ла бугурумөс чүдүрер кирип алган, хей чегре аазашкын кылдыры-дан ол ойталаан. Ам оң кол-кол кылдыр хуваап бо-дал алган айтырларын чүдү? Он алды чыл парт-стайтыг коммунист, бир ду-гарында, хойкунуларын а-ша-шалынын улгаттырар, шөлө үезин уадыр талаа-ны биле хемчелерин алып бодалдыг. Бо айтыртыг партия организацианын хуралына тургускаш, оң кандидат-бир түнүлдө ундур-дур дээш. Чүге чегре ы-ндыгы? Ары хуну бадыр, азыг соок кышты төндүр хойну уйгу, чыдын чок ка-дарып, каракан чорур кий-илерин шалды. Шөлөзи чү-ге эвээлди? Ону болур-чо-гууру биле шийтирлеш хы-лаар арга дугайын ол у-тайн турар.

Чөдү аны-төлдүң ачаны, ажилга кызымал, бодундан негелдеп кижиниң програм-манын кол-кол чүдү-лерин номчаш, оң сонгу-чулары Салчак Дылбаевич Боон дээш бадылаанын бээринде найын дадалаай бээрлер. Ону деткир бол-гай аан.

Ол кыштадан чоруду деп туруваста, Доруу Салчак-овна хомудал кылды.

— Уругларымыс улуг-лары өг-булеги. Ычазла-даа ам школада 9, 6, 2 класс-тарда үш кижини өөршин турар. Интернатта турар. Хандыргалы багай апар-ды. Ийи-хеп-биле. Бо өрү-класста ийи кижиниң кы-жы, ийиш тоннар, ийи-тер бербис. Боттарымыс чыдып бербис. Эртен чылдан бээр анып барды.

Анаа харымын ол школа-да интернат эргелекчизин бергей аан.

Улуг хойжу тура:

— Ачам, амам хойжу чо-раан. Тос алымын бис. Шугурусу хой малдан ма-наа өскө бис... Оон ийи-бир иегеле бар. Эртен күстеп бээр совхозтуң кол-тоотектин Олег. Данаа бистин кышпаавыска кел-бес. Шугу чиде берил-бе бо.

Специалды кижилер ма-лчынар биле мындыг харыл-заалыг бооп болур бе, ы-н-чаш?

Шагыр-оол ДОРЖУ, Ондар ОХЕМЧИКТИН фотоу.

ҮҮЛЕ БҮТСҮН

Бичан хөгжүшүн театарыма Тываның улустун чогаалчы К. К. Кудаканың юбилейине тураскаткан кежээ болуп турган. Сурагалыг чогаалчыны сценаның дөңгүлдө белдик дүңдүлгө чапал олуртуп каан. Театрны артистери анык кыстар ону олурткан чедип алган, үдөп чоруп турдулар. «Тыва» ансамблдин артистери олурту-лапкан аыл тууду, бир анык байыр чедирген. Ычан ол ансамблдин Тываның Композиторлар эвилениниң анык кылдыр чарлаанынга сеткилим, шынал-ла, ханган. Кымнын болуру эки билдир-мес анык бөлүктү бир ийи-ган тил кылдыр азырал ал-ган ышаш сагындырды.

Оларның чамдыктарынын эртем-билин четпези шына-ан ийиым харын, ычазла-даа ол анык эртин болур моси-дак-тыр. Хамын ужур анык-тарын хөңүнү кагбайн тура, боттуң дугалы чедир, оларны деткири, ону кылдыр каар болурувас, бир шагда бисе «четтирдүүс» дээрлер чегре тыты боор.

«Тыва» ансамблдин чүгеле алган турар кижилер болу бо деп элденсигерер. Ол ансамблдин организацианын, таарыштыр тургузушкан кижиниң дугайында каш сөз сөзгөсүз, ычылдым. Тыва АССР-ниң Композиторлар эвиленини баштаар чегини дадалаа. Тываның эртем-шичтелиг институтунуң сек-тор эргелекчиси Зоя Кыргыс-санаа Кыргыстын дугайында чугаалап турарым ол. Ол-Ленин № 9 сонгулда округунда Тыва АССР-ниң улус депутаттыгына кандидат. Зоя Кыргысанаа үстүндө ая-

самблдин тургузушкан, ону шынаа сеткил биле деткип, дуулаал турар кижилер. Ансамблдин мурунда шийтирлээр, кылдыр ужурул айтырлар он-он. Ансамблге хамарыштыр чогуу хулаап көрүшкүн ам-даа чедип алдын-майн турар деп, ол боду менээ чугаалап турар. Чүгө ындагы? Анаа чыгыс сөс биле харылаары берге.

Бисте чамдыкта кыдыр «аңкыл бар. Дийим бажы-нар кылдырдым сестир, эки чүвени доран сегирин, а-ган, дегем орукке салып үндүренин бодавас, ол-бо чүдүдө чылдак каанан, доран дедир чаштыр. На-ционал чаңкыларын тарайды непередир, ону аныктарга өөрдөп, суртаалдар деп сорудулар турар ийи бис чоң.

Тыва херезинерде бир дугаар, амыдыралы азын чыгып уран чүдү эргеле-риниң кандидатты З. К. Кыргыс биле чоокта чаа ужураш-кан, бо бүгү айтырлар дугайын чугаалаанын ордубус. Улус депутаттыгы сонгулда болза, Зоя Кыргысанааның программанын кол-өзө — амыдыралга боттан-дыр дээш туржун эң кол айтырларын тыва улустун культураның бедилерин, тыва музыканы сайтыралы-нымын айтырларын. Уран чүдү үчүлчелеткен композиторлар, музыкалдер белет-кээр салбыры амыдыралын айтырларын тургузу шийтирлээр, анаа кирип алгы дег салым-чааныларын

удур илередиң тывар. Хоо-мейкилериниң социал айтырларынче сагыш салыр, оларга пенсияга үер на-зымын хуусаанын, оң айтырларын шийтирлээр-ге идеяленип кирип.

Республиканың музыка, уран чүдү шкөөларына уругларын сыгыт, хөмөй чикенит хевилерге өөрдөп көрө дээрге, бо талаа-ны биле шымыр билгини, тус-малы артемип харларынче чок болур. Бо айтыртыгө база кичээнгей салыр бодал турар.

Кызыл районунуң Баян-Кол суур чурттуг, Кызыл-ды уран чүдү үчүлчелеткен өөренип кирген. Улан-Удуге культура институту дооснан соонда, Тываның эртем-ши-чтелиг институтунда литера-тура секторунга амыдыл берген. Москваның Гнесин-нер аттыг музыка-педагогика институтун аспирантура-лына өөренип кирген. Тыва музыканың аас чогаал мате-риалына диссертация би-рип, эртем адын камгалаан. Эртемдениң ол талаа-ны биле бижок ажилдары хей. Ам бо хүнүндө Сибирь улустарынын аас чогаалы-нын хой төмүгү эртем амы-лын тургусчун ажилда турар.

Тыва улустун музыказын-га хамарышкан идеяленип пропаганда ажилын чоруду-турар. Хоомей, сыгытты ам чүгө бисте эвес, харыл-даштыг чурттарда, мала-гы АКШ-та онаагы со-нуургал биле көрүп, анаа хамарышкан шийчиле-

СОҢГУКЧУЛАР БИЛЕ УЖУРАШКАН

Кызылдын Горький № 26 сонгулда округунда Тыва АССР-ниң улус депутаттыгына кандидаттар — чурттага коммунал ажил-агы бугу-рулге каттыжышымынын сесар-сантежиги П. О. Байыр-оол болган Кымла-дын № 9 округкы шкөөлар-ын директорун өөрдөл-те-визиңизге амылган та-

лазы биле оралагычы Х. В. Ооржак оларын сонгуу-лар биле ужуражышынын болуп эртен.

Окруттун сонгулда комис-сиянын даргазы Н. Ф. Жидков чүве чугаалап, Ху-рен Борванча Ооржактын бугурултир кижини — ол

Петр Ондарович Байыр-оолду бугурултир кижини Д. Е. Петрик сөс алган, кандидаттың намырын сон-гууларга ол тамыштыр-ган, сонгуулар хуну-март 4-те толуктуп кандидат дээш бадылаанынын бээр-инче ужуражышынын киришкелерин кийгирган.

Тыва АССР-ниң улус деп-утатынга кандидаттар бот-тарын программалары биле чыгылганна таңыш-тырган, кылды турары бол-гаш моон сонгаар кылдыр деп турар амыдыралын дуга-ары чугаалаарын. Пенсөөр И. В. Анпищенко, В. И. Шел-чук, Т. П. Донган, П. Сер-жантов, О. Л. Ооржак, А. К.

Бакулин болгаш оон-даа өс-көкелер ол ужуражышыны хуралыга санап берип, чаа туттунган микрорайонда чет-кестерин даяр айылдыр, сонгууларын чагылгарын күдесир дээш кызыл амыл-дарын депутатта кандидат-тадан дилди. Анаа чагыл-дар база хүлээп алынганын.

Мадыр-оол КАЛЧАН.

Бонуймаа ДИРЧИН.

Кызыл аэропортундан 1990 чылда самолёттарның ужударының

РАСПИСАНИЕЗИ

(Москва шагы-биле)

Table with columns: Самолёттарның чедер черлери, самолёттарның хевир, рейстинг №, ужудар хуусаалары, ужудар хуннери, ужуу үнер шагы, чедер шагы, Дедир кедир реис №, ужуу үнер шагы, Кызылга келир шагы, Билет өртээ. Rows list various flight routes and schedules.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЧЫ ДАЙЫНЧЫЛАР ШКОЛАЗЫ

Кызылдың № 12 школага интернационалчы дайынчылар-биле болгаш Афганистанга интернационалчы хуузааларын кууседип тургаш эеп келбээн дайынчыларын ада-нези-биле ужуражылганы школаның администрация болгаш республиканың шериг комиссариаты кыды эрттирген. Аңа чалаттыраарының хой кези келген.

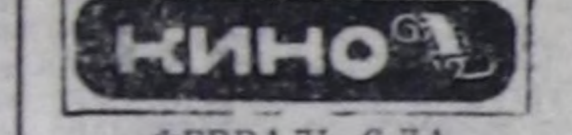
ФЕВРАЛЬ 6 БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

6.30 120 минута. 8.30 «Хөгжүт старттар». 9.15 «Вася» Үш сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги серия. 10.20 «Бистин ордериан». «Гжель деп чүд ол». 11.05 «Ол болган... болган...» 11.25 Урулга дамчыдылга. 12.25 Коллаж (реклама, чарладар, информация). 12.30 - 13.00 «Уе». 13.30 Фильм көргүзүлүшү. Баштайгы көргүзүлүшү. 16.00 «Айы тымылбас Галимжанов». Барымдалыг фильм. 16.25 Ф. Шуберт. Концерт. 16.55 «Кайгамчыктыг ортулуктар». Чаа Зеландия дугайында. 17.55 «Эки, музана!». 18.25 Коллаж (реклама, чарладар, информация). 18.30 «Уе». 19.00 «Аныктар медээни». 19.40 Мультифильм. 20.00 «9-ку студия». 21.00 «Уе». 21.30 Чугула интервью. 21.40 - 23.50 В. Добрынин композиционун чогадыкчы аныктын кездээни.

ри. 10.55 Эрудиттер. Дамчыдылга. 12.00 «Човуулан донунуу». Уран-чечен фильм. 2-ги серия. 13.15 - 13.45 Ритминг гимнастика. 17.00 Мультифильм. 17.20 «Братиславаның хөгжүмүт байырларды фестивалдык концерттери. Б. Барток. Концерт. 18.00 Ритминг гимнастика. 18.30 «Уе».

КЫЗЫЛДАН

19.00 «Азия тау». Программага: «Сонгудаларга уткуштур». «Ачы-буян». «Кеземче хроникасы». 19.30 Медээлер. 19.35 Барымдалыг фильм. 19.50 Чарладар, реклама. «Демей-оо». Тыва улустун ырларынын байырларына. МОСКВАДАН 20.00 «Тамчытыг удунар, чантар». КЫЗЫЛДАН 20.15 «Көзүни аммыралы». «Улус депутаттарына кандидаттар дугайында чугулап тур бис». МОСКВАДАН 21.30 - 22.40 «Өлүргө чедир чеди ша». Уран-чечен фильм. ҮШКҮ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 19.00 РСФСР-ниң алдарлыг артини Б. Феонистов (дошууду) ойнаар. 19.10 Тажик ССР-ниң Кургелери дарааның арге. «Аммыралы». «Рогу - аммыралы». «Тамчытыг удунар, чантар». 20.15 «Россияның карманы». Телефильм. Нижегородская арманкың тогузунун дугайында. 20.35 - 21.30 Музыкдыг телебоюм. «Бистинг чевистин хөгжүмчүлери. Пивант Н. Штаркман.

ФЕВРАЛЬ 6-ДА «НАЙЫРАЛ»: «Хон Гиль Дон» (КУДР) 9.30, 11.30, 13.30, «Инустан аммыралы» (АКЦИ, 2 сериялыг) 13.30, 20.30, «Воруде залыга: «Кайдагар-биле орттенгени» 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

КИНО

Кызыл хоорайның агаар-бойдузу экидеринге бүдүрүлгелерин албан организация черлеринин болгаш тус-тус хамаатыларын аша-хоренгидерин мөөнөзри-биле төп экология фондунун тургустунганын хооркүүсөм дымдып тур. Оңи тура-биле ук фондуга чыдынган ашаш-хоренгини хоорайның агаарын арыг тургузарын хандыр болгаш бойдус камгалаының талазы-биле өске-дугусуай сорулгалаг хемчег-лерге амыттар.

КИНО

«ПИОНЕР»: «Кара бөрү» 9.00, 12.40, «Тоол» клуб: «Самчытыг моортынның чаа ужураалары» 10.50, 14.50, «Сенэ» черде чүгү-даа чугулаава мөн» 16.40, 20.20 (узаткан), «Илбичи» 18.40 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Чыланнар турлаа бужар шымаалар» 13.00, 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

ХООРКҮҮСӨМ.

Тыва улустун «Деней-оо» деп ырызын кууседип ыраажыларын көргүлө-конкурсуун Кызыл хооркүүсөмунуң культура индиги-ла 12 шакта «Тыва тууду» катталдышкынын кызыл-бүдүрүшүгэ эрттирген. Ыраажылар, үш кижин составтыг ыраажылар ыраажылар ансамбльдери көргүлө-конкурсуна киркири.

Бистиң адресианыс:

Кызыл, Интернациональная кудумчузу 117. Телефон № 3-30-81. № 5 автобус-биле «Баня» дээр автобус доктаар черге дээр.

667000, Кызыл хоорай, Красноармейская, 100

Редактор В. Ф. ЧАДАМБА

ТЕЛЕФОННАРЫ: редактор - 3-43-34, уралакчылары - 3-43-31, 3-43-17, приемная - 3-34-28, ырамысалгалы секретари - 3-34-22, ыраакчылары - 3-45-34, Квалестер: иновтижы аммырал - 3-36-82, 3-36-25, идеология - 3-34-57, совет тургузуу - 3-34-98, 3-41-23, улуттук - 3-34-49, 3-36-73, агроулуттук - 3-41-16, культура - 3-39-15, информация - 3-37-11, чагаа кылдан - 3-39-03, 3-34-39, огула - 3-34-83, корректорлар - 3-37-11, улуттукчулар - 2-27-41, солуи келбей бар гавда - 2-32-75, бухгалтерия - 3-43-41.

Чылда 300 катал үнер хемчээл 2 парлагы аммырал Тиражы 28000 экз. Чыгыш № 373

Тыва АССР-ниң Ном улуттук чер. полиграфия алыгач ном салгынын үчүрүн көптедигин типография Кызыл Школияны 3-күлгү Игвартеги кудумчузу, бажын № 1, Чыгыш № 373

Индекс 54241